

Milan Sobotka (1927-2024)

Miroslav Petříček, březen 2024

Věta „byl naším učitelem“ zní běžně jako prázdná, více či méně zdvořilostní fráze. Jenže každý, kdo takto promluví o profesoru Milanu Sobotkovi, ji míní naprosto vážně. Shrnuje to podstatně: jak respekt k jeho znalostem, tak i obdiv k jeho osobě, k jeho vstřícnosti a otevřenosti bez ohledu na to, zda se s nimi obracel ke svým kolegům či studentům. Jeho orientace v oboru, v němž působil a jímž byla novověká a moderní filosofie, byla tak rozsáhlá a nezpochybnitelná, že se jej ani během normalizace neodvážili zbavit různí „vědci“ vysvětlující tři zdroje a tři součásti marxismu, které znali pouze ze stejnojmenného Leninova spisku a v krátké době ovládli katedru filosofie (neboli marxismu-leninismu) na Filosofické fakultě UK. Sobotku a jeho výklad textů od Descarta až k současnosti (včetně sečtělosti v západním marxismu, v Polsku či tehdejší Jugoslávii) prostě nemohli ignorovat, neboť i jim muselo být jasné, do jaké míry jeho práce *Člověk a práce v německé klasické filosofii* z roku 1964 leží daleko za hranicemi jejich chápání. Ale vlastně to platilo i naopak: Sobotkovi byli víceméně lhostejní stejně jako mu bylo lhostejné, pátrá-li někdo, s kým a kde se stýká. Zdá se, že dobu nahlížel perspektivou věčnosti a pozoroval ji jako truchlivý moment bezduchosti v dějinách ducha.

O této jeho suverénní lhostejnosti k nevlídným poměrům mohu dokonce podat osobní svědectví. Poprvé jsem se s Milanem Sobotkou viděl na domácím semináři u Jana Patočky na začátku 70. let, a protože jsem překládal jeden Schellingův spis, poprosil jsem ho, zda by se na to kritickým okem nepodíval. Sobotka velmi ochotně souhlasil a pozval mne na konzultaci – kam jinam než na plně znormalizovanou fakultu. Myslím si, že se díky tomu stalo jen jednou, že na fakultě seděl vlasatý chartista, kterého Sobotka oslovoval „pane kolego“ a srdečně se s ním bavil.

Jenže stejně jako si nevšímal, kde by mohl narazit tenkrát, nedbal na to ani tehdy, když byl na přelomu let 1989/90 vyzván, aby přeměnil katedru filosofie na FF na důstojnou a své době přiměřenou instituci. Povolal vyhozené ze starší generace, mladé z generace mladých, kteří se předtím živili všelijak, a dokonce mně samému, ač jsem vysokoškolské studium neabsolvoval a vzdělával se v neoficiálních seminářích, svěřil jako externistovi seminář o současném myšlení. Ti, kdo tu předtím strašili, to pochopili a raději odešli.

Milan Sobotka byl naším učitelem tehdy stejně jako předtím, stejně jako řádný profesor, jímž byl konečně jmenován v roce 1990, i později jako emeritus – přednášel stále. I proto, že německou klasickou filosofii chápal v širších souvislostech i v celé její interpretační tradici, na kterou navazoval. Nebýt jeho zůstala by pro nás četná temná místa třeba v Hegelovi temná dodnes. Když vysvětloval, že podle Hegela je cílem dějin svobodný jedinec žijící v občanské společnosti a že podle Jasperse není existence lidstva fakt, nýbrž mravní úkol, znělo to z jeho úst nikoli jako nějaká zajímavá kapitola z dějin filosofie, nýbrž jako hluboce prožitá osobní vyznání.